

*Bojan Balkovec**

O okupacijskih mejah na Dolenjskem**

Razmejitve na zasedenih ozemljih v Kraljevini Jugoslaviji so bile določene 3. in 12. aprila 1941. Dokument z naslovom „Smernice za razdelitev Jugoslavije“ je pripravil Hitler.¹ Nemške čete so bile pri prodiranju v Slovenijo hitrejšje in aktivnejše od italijanskih. Italijane je pri odločnejših akcijah oviral nerealen strah pred jugoslovansko vojsko. General Robotti je 25. maja 1941 v poročilu opisal tri faze napada na Jugoslavijo.² Robotti je zapisal, da so italijanske sile od dneva napada do 11. aprila nadzorovale mejo in izvajale patroljne akcije. Odločnejši nastop je bil šele 11. aprila, ko so se začele širiti informacije o razpadu jugoslovanske vojske. Demarkacijska črta, ki je seveda začasna razmejitev v času vojaških operacij, je potekala od Grintovca mimo Litije in Novega mesta, ki sta bila oba v nemški coni. Od Novega mesta je šla demarkacijska črta čez Gorjance mimo Vinice in Slunja na jugovzhod. Omenjena demarkacijska črta je bila na Gorenjskem hitro premaknjena na že določeno državno mejo med Nemčijo in Italijo. Na Dolenjskem je ostala do junija, ko so se potem nemške čete umaknile za državno mejo. Demarkacijska črta je šla zahodnje od že določene državne meje. Takšen potek demarkacijske črte je tudi rezultat že omenjenega hitrejšega nemškega prodiranja ob napadu na Kraljevine Jugoslavijo. V grobem je na Dolenjskem demarkacijska črta tekla od Litije mimo Trebnjega južno od Hmeljnika in okoli Novega mesta. Reko Krko je demarkacijska črta prestopila na Mačkovcu in od tam šla proti potoku Bajer (Šajser). Kontrolna točka

* Dr. Bojan Balkovec, izredni profesor, Oddelek za zgodovino, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Aškerčeva 2, bojan.balkovec@ff.uni-lj.si.

** Prispevek je nastal v okviru nacionalnega raziskovalnega projekta »Napravite mi to deželo nemško ... italijansko ... madžarsko ... hrvaško! Vloga okupacijskih meja v raznarodovalni politiki in življenju slovenskega prebivalstva« (J6-8248), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS). Prispeva tudi k nacionalnemu raziskovalnemu programu Slovenska zgodovina (P6-0235), ki ga prav tako financira ARRS.

1 Podrobna razčlemba o razkosanju slovenskega ozemlja je v prispevku Repe, Božo, Diplomatsko razkosanje Slovenije med drugo svetovno vojno in določanje meja na terenu.

2 Mikuž, *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I-V*, knjiga I, str. 38 in ss.

je bila na mostu čez potok Bajer (Šajser) na cesti Novo mesto – Šentjernej.³ Dokazilo o kontrolni točki na obeh mestih sta ohranjeni fotografiji. Vzpostavitev demarkacijske črte in nato nove državne meje med Nemčijo in Italijo je pomenila za prebivalce velike nerodnosti. Arhivsko gradivo in pričevalci poročajo o dogajanju ob napadih in težavah, ki so jih povzročile nove meje. Viktor Miklič je povedal zgodbo o krompirju, ki je rasel v treh državah, ki so se zvrstile v nekaj mesecih od aprila do avgusta 1941.⁴ Prepustnice so bile potrebne tudi za potovanje znotraj pokrajine.

Slika 1: Prepustnica Marije Ravter iz Novega mesta za pot v Ljubljano in nazaj, veljavna 5. junija 1942.

Prebivalstvo se je ob prodiranju okupacijskih sil na različne načine obnašalo do Nemcev in Italijanov. Ne tako redki so bili primeri, da je prebivalstvo pozdravljalo okupacijske sile. Vzrok je bil zelo verjetno pragmatičen, želja, da okupator ne bi grozil civilnemu prebivalstvu. Zagotovo pa je bil ob demarkacijski črti pomemben faktor tudi prizadevanje prebivalstva, da bi bila okupacijska sila „kvalitetnejša“. Tu je šlo preprosto za prepričanje,

3 Bojan Balkovec, Bajer.

4 Viktor Miklič, En krompir tri države.

da če že kakšen okupator, je bolje, da bo to Nemčija in ne Italija. Ljudje so gojili zamer do Italije še iz časa prve svetovne vojne, pa seveda tudi zaradi rapalske meje. Ne tako nepomemben faktor pa je bilo tudi razlika med Nemčijo in Italijo. Italija je bila gospodarsko slabše razvita država in veliko ljudi je imelo zaradi sorodnikov, ki so delali v Nemčiji neposredne informacije o urejenosti Nemčije in tamkajšnjem socialnem standardu.⁵ Nemce so ponekod domačini pozdravljali z razobešanjem nemških zastav, drugod pa so se temu upirali.⁶ Italijani so v nekatere kraje prišli za Nemci, ki so se umaknili za demarkacijsko črto. V Dolenji Straži so npr. postavili mlaje v čast Nemcem. Ko so ti odšli in prišli Italijani, so zahtevali mlaje tudi zase. Domačini Italijanov niso želeli počastiti z mlajem, zato so podrli tudi „nemška“ mlaja.⁷

Okupacijske sile so pri razdeljevanju slovenskega ozemlja delno upoštevale stare razmejitve. Razmejitev, ki je najbolj grobo posegla v stare pokrajinske razmejitve, je bila državna meja med Nemčijo in Italijo. Pri tem nimam v mislih tistega dela te meje, ki je potekala po rapalski meji od nekdanje tromeje med Nemčijo, Italijo in Kraljevino Jugoslavijo od Peči vse do Spodnjega Vrsnika. Na tej črti je nemško-italijanska meja sledila poteku nekdanje rapalske meje med Italijo in Jugoslavijo. Od Spodnjega Vrsnika proti vzhodu pa je bila nova meja med Nemčijo in Italijo povsem nova črta, ki je bila določena aprila 1941.⁸ Nova meja med Nemčijo in Italijo je npr. nekdanjo Kranjsko razdelila na dva dela, severozahodni in jugovzhodni. Severozahodni del Kranjske, to je ozemlje severozahodno od predmestij Ljubljane, je pripadel Nemčiji. Meja med Nemčijo in Italijo je na tem odseku tekla od Spodnjega Vrsnika proti vzhodu mimo Brekovic, Opale proti Planini nad Horjulom in od tam proti Polhovemu Gradcu. Meja pri Polhovem Gradcu je šla severno od naselja, ki je ostalo v Italiji. Od tam je šla meja čez Goljek proti Topolu nad Medvodami, kjer je tekla tik ob naselju, ki je ostalo na nemški strani, Osredek pri Dobrovi pa je bil na italijanski strani. Bolj vzhodno je šla nad zaselkom Toško čelo, ki je ostalo v Italiji nad Pržanjem in južno od Šentvida nad Ljubljano, ki je ostal v Nemčijo. Od tu je šla v loku proti Savi in se pri Ježici približala Savi, ki pa se je ni dotaknila. Po desnem bregu Save je meja tekla proti Zalogu, ki je bil na italijanski strani in nato med Zalogom in Podgradom zavija proti jugu in nato proti jugovzhodu. V hribovitem ozemlju vhodno od Ljubljane in južno od Litije je meja tekla tako, da je večina prevalov med Dolenjsko in dolino reke Save ostala v

5 Mikuž, *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I-V*, knjiga I, str. 58 in ss.; Glej Anton Stipanič, *Vinceremo, videt ćemo*, od 3:17–3:52.

6 Gradivo za topografijo dolenjskih krajev za čas NOB 1941–1945; Topografija Gorenja Straža, fasc. I., ovoj str. 2; Topografija Gornje in Dolnje Kamenje, fasc. I, ovoj 4, str. 1; Topografija Gornje in Dolnje Karteljevo, fasc. I, ovoj 4, str. 2.

7 Gradivo za topografijo dolenjskih krajev za čas NOB 1941–1945; Topografija Dolenja Straža, fasc. I., ovoj 2, str. 1.

8 O diplomatskem določanju meje glej Repe, Božo, *Diplomatsko razkosanje Slovenije med drugo svetovno vojno in določanje meja na terenu*; Repe, Božo, *Geografske vidike okupacijskih meja so predstavljene v prispevku Državne meje na ozemlju Slovenije med drugo svetovno vojno na podlagi kartografskega gradiva okupacijskih sil.*

nemških rokah. Meja je šla proti Krmelju, ki ga je pustila na italijanski strani, vendar je tam prišlo do korekcije meje, o čemer piše Božidar Flajšman v posebnem razdelku te knjige. Od Krmelja je šla meja mimo Vodal na vzhod proti Telču. Za Telčem se je meja obrnila proti jugovzhodu in tekla mimo Bučke, ki je bila tik ob meji na nemški strani. V jugovzhodni smeri se je nadaljevala mimo Zameškega do Kostanjevice na Krki, kjer je prišla do Krke. Most pri Kostanjevici je bila mejna točka. Levi breg Krke je bil nemški, desni s Kostanjevico pa italijanski. Po reki je meja tekla proti Bušči vasi, a pred vasjo zavila desno proti Gorjancem in v bližini Gadove peči prišla do točke, kjer je bil nova tromejna točka med Nemčijo, Italijo in NDH.⁹

Dolenjska je tako postala pokrajina, ki je bila razdeljena med več okupatorjev. Ozemlje, ki je bilo severno od mejne črte, je bilo pod nemško oblastjo, ozemlje južneje pa je postalo del Kraljevine Italije. Kraljevina Italija je ozemlje, ki jih je pripadlo po nemškem načrtu hitro priključila. To je storila že 3. maja 1941.¹⁰ Nagla priključitev je bila med drugim tudi posledica strahu, da bi Nemci zahtevali kakšno spremembo meje. Na zemljevidu na naslednji strani je ozemlje, ki je bilo začasno onkraj demarkacijske črte do začetka junija še v nemški last, označeno z rdečo šrafuro. Nemci so svoje enote umaknili iz začasno zasedenega demarkacijskega ozemlja v začetku junija 1941. Na zemljevidu vidimo, da je bila demarkacijska črta ponekod več kot 10 km zahodnejše od že določene državne meje med Nemčijo in Italijo.

Nova državna meja je od Dolenjske odrezala njen severni del na desnem bregu reke Save. Nemški pas na desnem bregu Save je bil širok tudi do 15 kilometrov. Pas se je nizvodno širil in bil najširši med Kostanjevico in Brestanico. Razmejevanje na Dolenjskem pa s tem še ni bilo končano. Na dveh delih meje je do jeseni 1941 prišlo do popravkov. Nemško-italijanska razmejitvena komisija je delala na terenu do 13. septembra in pri Krmelju je prišlo do spremembe mejne črte.¹¹ Prvi popravek je povezan z rudnikom v Krmelju. Posamezni deli rudnika so bili na italijanski in nemški strani. Lastnik rudnika Venčeslav Jakil je dosegel, da je Krmelj prišel z nemške na italijansko stran. Meja je po tej spremembi tekla tik nad Krmeljem oz. med Krmeljem in Hinjci, na vzhod mimo Tržišča, Zgornjih Vodal, Telč in Pečice in kot smo že zapisali zahodno od Bučke, ki je ostala na nemški strani. To spreminjanje meje pri Krmelju sta nam opisala domačina Rafko Blažič in Marjan Zaman.¹² Marjan Zaman je bil v času vojne otrok. Njihova hiša je stala tik ob meji in je bila porušena. V Hinjcih so

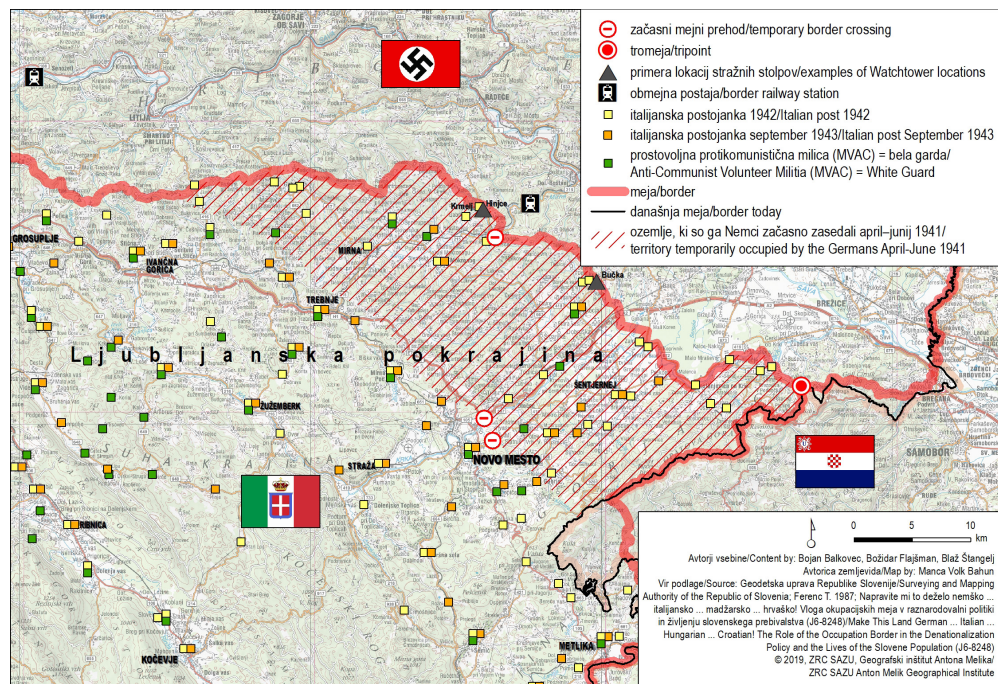
9 Digitalni prikaz meje je na voljo na Facebook profilu Okupacijske meje (<https://www.facebook.com/Okupacijske-Meje/>). Ob analizi poteka mejne črte je potrebno upoštevati ugotovitve, ki so predstavljene v prispevku Državne meje na ozemlju Slovenije med drugo svetovno vojno na podlagi kartografskega gradiva okupacijskih sil.

10 Mikuž, *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I-V*, knjiga I, str. 60. Pravne vidike priključitve glej podrobneje v Ferenc, *Fašisti brez krinke dokumenti 1941–1942*, str. 32 in 33.

11 *KS Tržišče v NOB*, str. 11.

12 *Rafael Rafko Blažič, Marjan Zaman, Prvotna okupatorska meja pri Tržišču*.

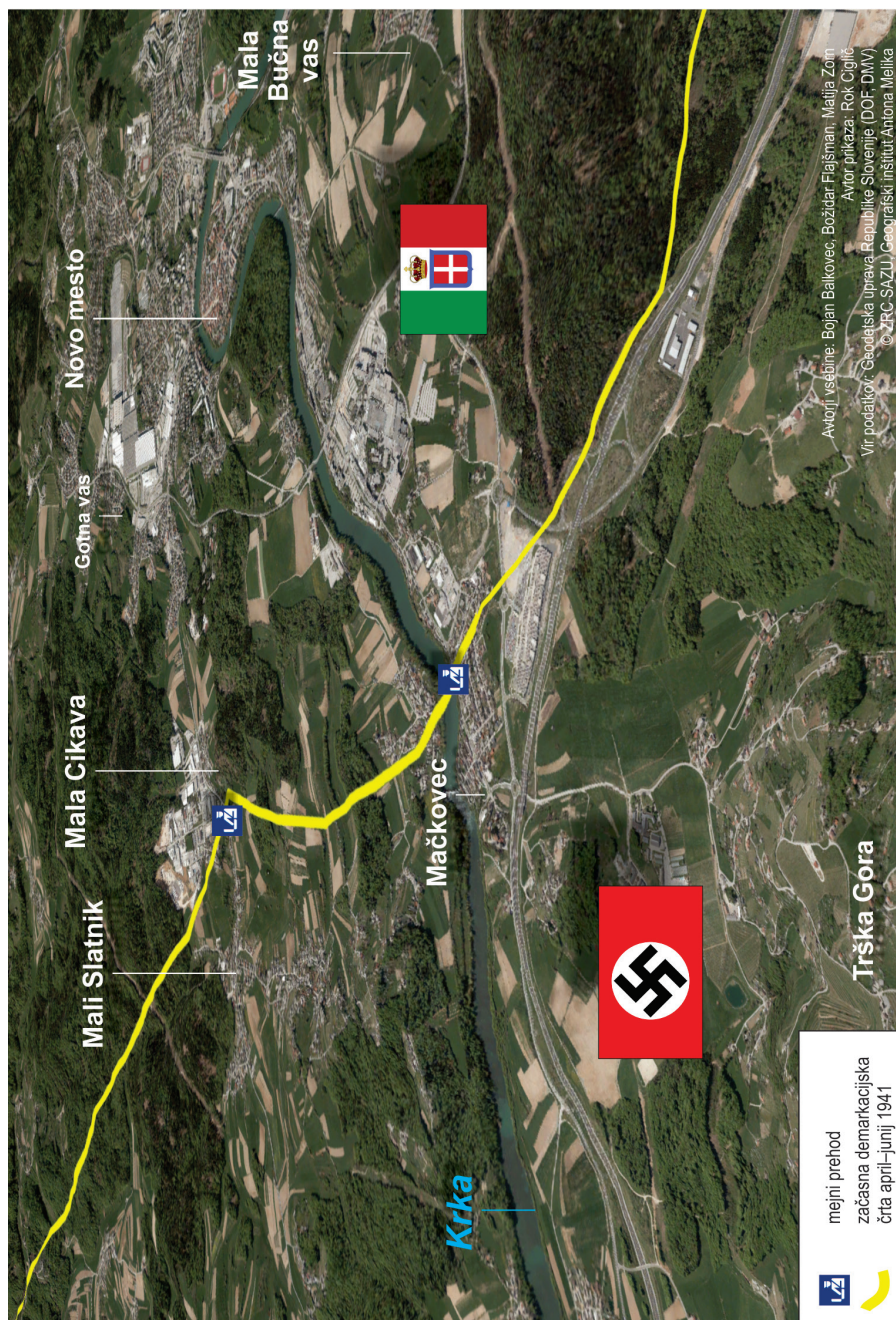
ohranjeni betonski temelji nemškega stražnega stolpa.¹³ V Krmelju stoji spomenik izgnancem. Spomenik je naredil Rudi Stopar. Na cesti, kjer je bila nekoč meja, pa je ta označena z bodečo žico, vdolano v tla in oporni zid.

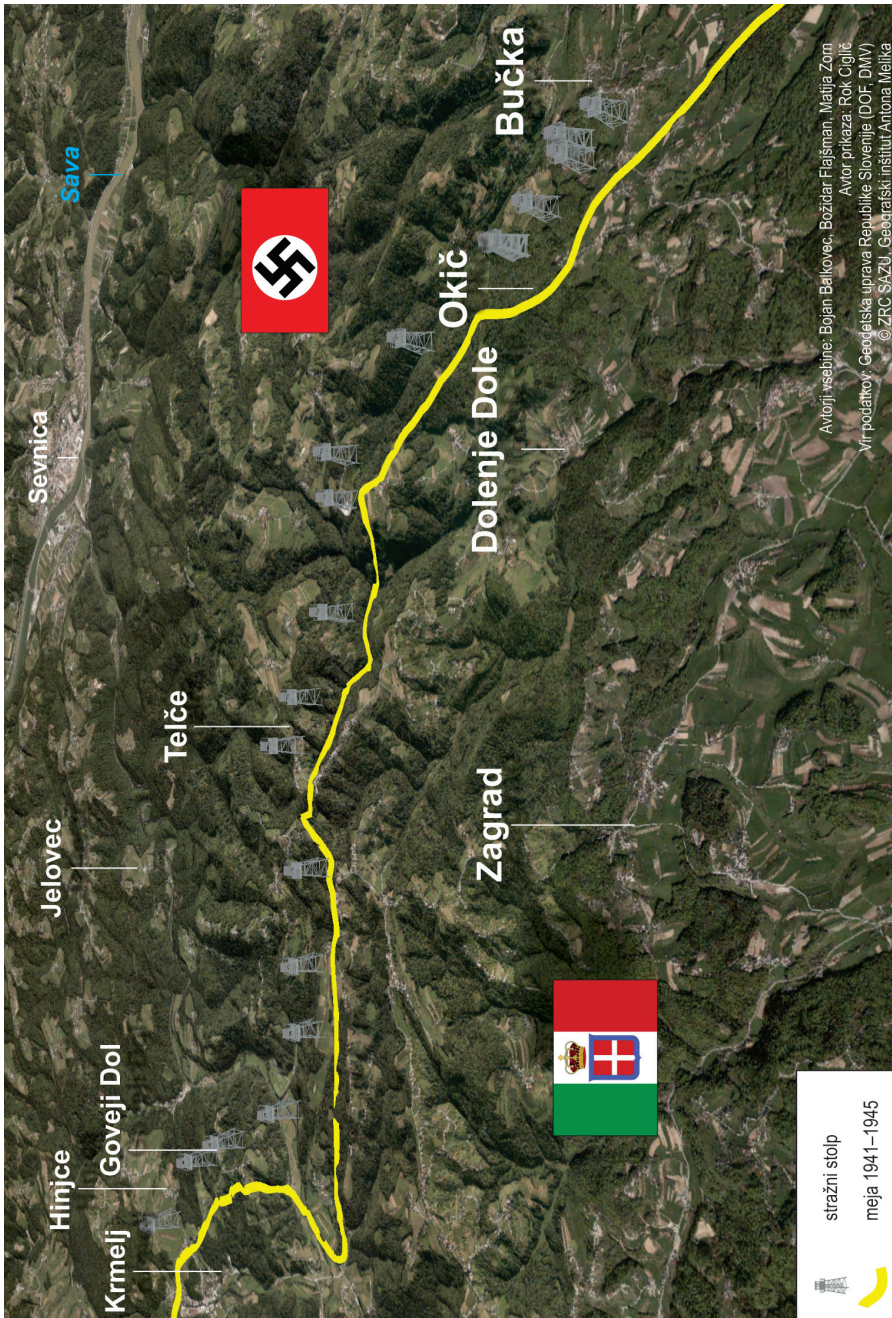
Slika 2: Zemljevid začasne razdelitve Dolenjske po zasedbi s potekom demarkacijske črte od napada do začetka junija 1941.

Slika 3a: Nemška situacijska karta april–junij 1941. Vrisana rdeča črta je demarkacijska črta do junija 1941, zelena kasnejša državna meja.

Slika 3b: Približen potek začasne demarkacijske črte vzhodno od Novega mesta. Na zemljevidu sta označena tudi začasna mejna prehoda na Cikavi in pri Mačkovcu.

Slika 4: Prikaz poteka meje med Krmeljem in Bučko s položaji stražnih stolpov.

Pri postavitvi meje med Nemčijo in Italijo na Dolenjskem je pomembno dejstvo, da je potek meje predvsem strateški glede na čas, v katerem je meja nastala. Kot geografska meja se nekako samoumevno ponuja reka Sava.¹⁴ V vojnem času pa seveda postanejo pomembni drugi faktorji, ki so pomembni iz vojaških in gospodarskih razlogov. Ko prevladajo ti razlogi, se razmejitve, ki se ponuja kot naravna meja, torej meja na reki Savi, izkaže kot absolutno neprimerna. Reka Sava vzhodno od Ljubljane večino časa teče v dolini, ki jo obdajajo hribi. Ob reki teče tudi železnica in tam so za železnico pomembni rudniki. Vse to so za vojsko pomembni objekti, predvsem železniška proga je bila pomembna, saj je šlo za najkrajšo pot na Balkan. Z vojaškega stališča je mejo, ob kateri teče pomembna proga, oboje pa leži v dolini ob reki, mnogo težje varovati, kot če bi to bilo znotraj države oz. bi bila meja odmaknjena. Ne smemo pa spregledati še enega elementa, ki se na prvi pogled zdi nenavaden. Meja med Nemčijo in Italijo je bila sicer meja med zaveznikoma, a so se Nemci kljub vsemu odločili za potek meje, ki je bil zanje tudi z vojaškega stališča ugodnejša. Meja je v glavnem tekla po vzpetinah. Nemci so na izpostavljenih vzpetinah postavili stražne stolpe. Ti niso bili namenjeni le nadzoru mejne črte, ampak so omogočali tudi pogled v notranjost sosednje države. Primer takšne postavitve je npr. stolp v okolici Bučke. S stolpa so Nemci brez težav nadzirali Šentjernejsko polje in prostor do vznožja Gorjancev.¹⁵

Prostor ob meji so Nemci nameravali popolnoma spremeniti. Cilj teh sprememb je bilo preoblikovanje značilnosti omenjenega prostora, predvsem desnega brega Save in trikotnika med Sotlo in Savo. To ozemlje so v glavnem želeli preoblikovati zaradi geostrateških načrtov. To je postala jugovzhodne meja tretjega rajha in v tem smislu je bilo nujno ozemlju dati značaj nemškega prostora. Posledica tega je bila odločitev, da se ta prostor prebivalstveno preoblikuje. Zato so se odločili, od tu izselijo tamkajšnje prebivalstvo in ga nadomestijo z Nemci. Tako so že nekaj mesece po okupaciji začeli z izganjanjem domačinov. Pri našem delu na terenu smo posneli veliko pričevanj izgnancev. Večina naših sogovornikov je bilo takrat otrok.¹⁶

»Rasno so nas pregledali 3. novembra 1941, nato so nas izgnali, tako kot vse krajane Bučke. Šli smo nasilno, pod orožjem v Rajhenburg/Brestanico, nato pa v nemška taborišča.«¹⁷

14 O naravnih mejah v geografskem smislu glej npr. Kitamura in Lagerlöf, *Natural borders*, (ogled 3. 1. 2019). Različne kriterije za postavljanje meja je predstavil Matija Zorn v prispevku Balkovec idr., *Italijansko-slovenska meja od Rapalla, prek Osima do danes (1920–2020)*. Zornova predstavitev je od 2:01:15 dalje.

15 *Silvo Vene, Strogo zastražena meja.*

16 *Ljudmila Gramc, Izgnali so nas v Šlezijo.*

17 *Ivica Žnidaršič, Rasno so nas pregledali, nato so nas 3. 11. 1941 izgnali.*

Podobno zgodbo je povedala tudi Nada Štih v Govejem dolu. Z družino so jo novembra 1941 izgnali v Nemčijo. Različni ostanki vojne so po vojni služili za najbolj nenavadna opravila.¹⁸

Četrty okupator, ki je okupiral majhen del našega ozemlja, je bila kvizlinška tvorba Neodvisna država Hrvaška. Nemčija in NDH sta 13. maja 1941 podpisali meddržavni sporazum o meji.¹⁹ Po sporazumu je bila občina Hum v hrvaškem Zagorju dodeljena Nemčiji. Očitno so Hrvati intenzivno lobirali in dosegli spremembo meje. Kot argument za nujno spremembo meje in vrnite Huma pod Hrvaško so navajali da je v krajih v okolici Huma tudi dvorec, v katerem je Antun Mihanović napisal hrvaško himno Lijepa naša. S hrvaške strani je bila sogovornika zunanji minister Mladen Lorković, skupaj z generalom Augustom Marićem²⁰, ki je bil vodja poverjenstva za razgraničenje NDH i Trečeg Reicha. Interese tretjega rajha sta zastopala Siegfried Kasche, nemški veleposlanik v Zagrebu, in Kurt von Kamphoevener, glavni nemški pogajalec za razmejitev. Zapisnik izkazuje, da so se dogovorili za spremembo meje na Dolenjskem. Poleg že omenjenega sentimentalnega razloga Hrvatov je bilo pomembno tudi trdno stališče Nemcev, da bi bodoča avtocesta Maribor–Zagreb tudi na delih, kjer bi potekala po levem, hrvaškem bregu Sotle, tekla po nemškem ozemlju. Seveda so bile potrebne kompenzacije in Nemci so ponujali ozemlje v okoli gradu Mokrice, ki je bil v lasti zagrebske nadškofije. Do avgusta so Nemci malo popustili, ko naj bi Hitler izjavil, da ne želijo odvzeti delov hrvaškega ozemlja, mišljen je levi breg Sotle.

Sporazum je nazadnje določil, da vasi Bregansko selo (Slovenska vas), Nova vas, Obrežje, Jesenice in Rajec in malo bolj oddaljena vas Čedem²¹ pridejo v okvir NDH. Prvih pet omenjenih vasi je bilo z uredbo vključenih v novonastalo upravno občino Bregana. V to novonastalo občino je NDH še nekaj vasi iz občine Samobor. Vas Čedem v dokumentih ni omenjena. Res pa je, da gre za zelo majhno naselje, ki ga je sestavljalo le nekaj hiš. Podobno so priključene vasi seveda vključili tudi v pravosodni sistem.²² Vasi so priključili k ozemlju okrajnega sodišča v Samoboru. Hrvatski državni arhiv v Zagrebu in Državni Arhiv Zagreb hranita nekaj fondov okraja Samobor, a se v njih ne najde nič gradiva, povezanega s slovenskimi kraji, priključenimi k NDH, ali pa le kakšna občasna omemba.

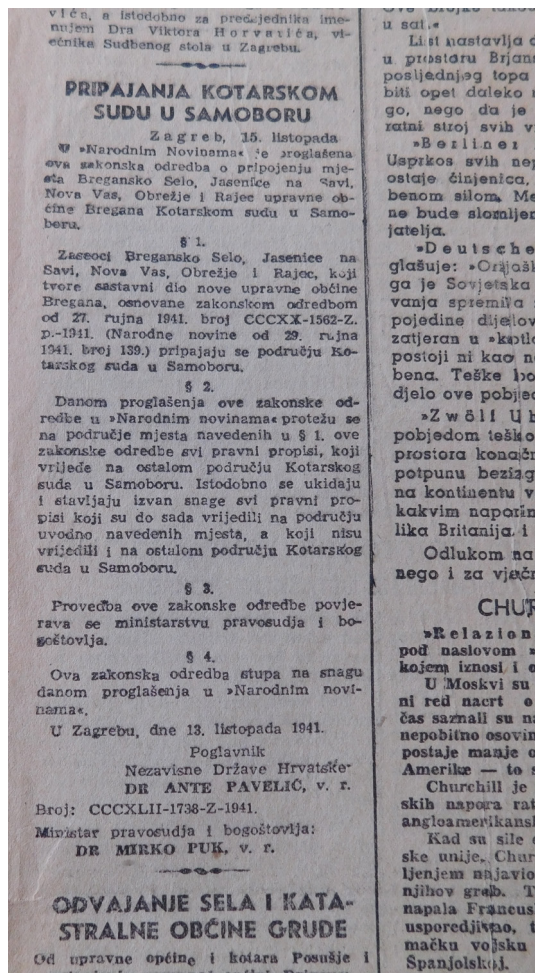
18 Anton Štih, Čelade so uporabljali za zajemanje gnojnice.

19 Nezavisna država Hrvatska Ministarstvo vanjskih poslova Međunarodni ugovori 1941, 95.

20 Barić, *General August Marić: životopis jednoga hrvatskog časnika*, 362 in 363.

21 Bojan Balkovec, *Nemški stražni stolp pri vasi Čedem*.

22 Narodne novine št. 152, 14. oktober 1941. V tej izdaji je bil objavljen ukaz o vključitvi omenjenih vasi h kotarskemu sodišču Samobor. Ukaz o ustanovitvi občine Bregana, kamor so vključili pet slovenskih vasi, pa je bil izdan 27. septembra 1941.

Slika 5: Novica o priključitvi slovenskih vasi v Kotarskemu sodišču v Samoboru

O urejanju meje je v obsežnem članku pisal novinar v Hrvatskem narodu 17. septembra 1941. Članek je pravzaprav povzetek obiska na terenu, ki je bil pripravljen za novinarje. Pisec ali pa uredništvo je članek nasloвило tako, da naslov pove, v kakšnem položaju je bila NDH do Nemčije. Zapisali so, da je Hrvaška dobila nekaj vasi pri Bregani zaradi uvidevnosti Reicha.²³ Novinarje so peljali do mejnega prehoda pri Jesenicah, kjer je bila zapornica pravilno postavljena čez celotno cesto.²⁴ Novinarjem so pridobljeno ozemlje

23 Uvidevnostu Reicha dobila je Hrvatska nekoliko sela u okolici Bregane Hrvatski narod, 17. 9. 1941, str. 8.

24 V Jesenicah je bil mednarodni mejni prehod med Nemčijo in NDH. V Narodne novine št. 148, 9. oktober 1941, je bil objavljen ukaz o ustanovitvi carinarnice Jesenice. Carinarnica je bila na cesti Brežice–Bregana–Zagreb. Nadzirala pa je tudi meddržavni tranzit lesa po reki Savi.

predstavljali različni visoki uradniki. S hrvaške strani sta bila tudi veliki župan dr. Marko Lamešić, in najpomembnejši za mejna vprašanja Oskar Turina, ravnatelj nemškega oddelka ministrstva za zunanje zadeve, general August Marić in vodja hrvaško-nemškega urada za razmejitve podpolkovnik Zvonimir Stimaković²⁵. V članku so podrobno predstavili tudi željo, da bi bila nova meja čim bolj etnično urejana, predvsem pa, da bi se izognili najrazličnejšim zapletom, še posebej pa vprašanjem, ki jih povzroča dvolastništvo. Zagotovili so, da bodo dvolastniki lahko brez težav obdelovali zemljo. Kasneje v nadaljevanju vojne je Nemčija želela to vprašanje na način, da bi dvolastništvo odpravili. Glede na pisanje v članku je bil ta obisk na terenu za novinarje zelo zanimiv, saj omenja veliko stari v zvezi s celotno mejo med Nemčijo in NDH. Tako recimo tudi tu omenja zaplet z občino Hum in pa velikopotezna načrte o nemški avtocesti po dolini Sotle od Nemčije mimo Zagreba proti Solunu. Novinarji so bili deležni tudi poduka o postavljanju meje na terenu in na zemljevidih. Podrobno opiše, kako je neka črta na zemljevidi, četudi je narisa tanko, če ima zemljevid merilo 1:200.000, to v bistvo debela in nejasna razmejitve v naravi široka kilometer. Za natančno razmejitve, ki res pokaže stanje na terenu, so potrebni zemljevidi v merilu 1:25.000. Pisec omenja, da so ti zadnji zemljevidi delo dunajskega geografskega inštituta. Podpolkovnik Stimaković je nekaj teh primerov zemljevidov pokazal tudi novinarjem. Po kosilu so s srečanja poslali pozdrave Paveliču in zunanjemu ministru Lorkoviću z zahvalo za vključitev v NDH. A očitno so bili prebivalci teh vasi za oblast sumljivi. V fondu ministrstva za notranje zadeve NDH tako najdemo dopis, ki ga je poslal veliki župan župe Prigorje (ta je obsegala okolico Zagreba). V dopisu poroča o vključevanju Slovencev v ustaško gibanje. Poročilo omenja pasivnost starih HSS kadrov in komunistično gibanje. Glede vključevanja uglednih Slovencev v ustaško gibanje pa je ustaški stožernik zapisal, naj se s tem še počaka.²⁶ Sodeč po poročilu o proslavi prve obletnice ustanovitve NDH v občini Bregana, so zastave plapolale v vseh priključenih vaseh. Ta zapis o zastavah v priključenih vaseh je poudarjen k sicer splošni informaciji o izobešenih zastavah.²⁷ Podobno so posebej omenili, da je bila na Jesenicah dobro obiskana maša. A to je bil gotovo le zunanji izraz, kaj so ljudje v resnici čutili, je drugo vprašanje.

25 Stimaković je bil v začetku vojne že upokojen, a se je v začetku maja 1941 reaktiviral. S činom podpolkovnika je deloval v glavnem štabu in po vpisu v matičnem listi oktobra 1941 bil predsednik razmejitvene komisije z Nemčijo. A je to delo očitno opravljal že pred tem. Kasneje v vojni je bil na različnih dolžnostih, bolj ali manj v zaledju. 15. 9. 1944 je bil povišan v generala. Po vojni je bil obsojen na 20 let zapora. Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo oružanih snaga Nezavisne države Hrvatske Matični list Stimaković Zvonimir. Glej tudi kratek zapis v Wikipediji; Zvonimir Stimaković.

26 Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne države Hrvatske MUP NDH I A 1716/41 - škatla 33 v popisu z zaporedno številko 2579.

27 Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne države Hrvatske MUP NDH I A 2585/42 - škatla 43 v popisu gradiva enota 3516. Dokument je kasnejši prepis iz arhiva CK ZKH.

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA - VELIKA ŽUPA PRIGORJE

BROJ: 1416.-Pr.-1941.-

Zagreb, dne 13. listopada 1941.

PREDMET: Slovenaca sa novo pripojenog breganskog područja - primanje u ustaški pokret.-

MINISTARSTVU UNUTARNJIH POSLOVA

Z A G R E B

Ustaški stožer Velike Župe Prigorje u Zagrebu predložio je izvješće Velikoj Župi Prigorje o milikama na području upravnog kotara Samobor, kojim u gornjem predmetu izvješćuje:

"Cijeli organizatorni postupak zapeo je radi pasivnosti bivših članova HSS, dok su komunisti u Samoboru i okolici digli glavu te osilili i spriječavaju rad na ustaškoj organizaciji.

Na pitanje, da li bi se čestite Slovence organiziralo dao je ustaški stožernik uputu, da se s time za sada još počeka."

Predlaže se molbom na znanje za ishodjenje upute i odredbe u predmetu.-

Za dom spreman!

VELIKI ŽUPAN:

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA

Primljeno, dne 16. X. 1941

Broj 1716 I. A. / priloga

*Po primitku na znanje
u pisce*

Stojan

Slika 6: Dopis o neprimernosti sprejemanja Slovencev med ustaše.

P r e p i s.

Original u arhivi CK SKH,
pisan mašinom, latinicom.PROSLAVA GODIŠNJICE USTOPE NEZAVISNE DRŽAVE HRVATSKEUPRAVNI KOTAR : S A M O B O R

OBĆINE:

1. B r e g a n a
2. Samobor trgovište
3. Samobor Vanjski
4. S v. M a r t i n
5. S v. N e d j e l j a

1. BREGANA: Dana 9. travnja u 17 sati, održane su svečane sjednice sjednice obć.savjet.odbora i vatrogasnog društva. Obćinski savjetodavni odbor 9. travnja t.g. za spomen godišnjice osnutka Nezavisne Države Hrvatske, donio je zaključak, da će nabaviti zemljište za gradilište školske zgrade u Bregani.

Dobrovoljno vatrogasno društvo u Bregani, kojim će društvo u drugoj godini oslobođenja, nabaviti motornu štrcaljku.

Dana 10. travnja, po svim kućama izvještene su državne zastave, a naročito treba spomenuti, da je selo Bregansko seli, a jedna ko i svaka kuća u priključenim selima oko Bregane imala svoju zastavu.

Zvona male kapelice u Jesenicama, najavila su svojom zvonjavom dan narodnog blagdana. U oči dana proslave na večer, paljenje su po okolnim brdima vatre /kriesovi/.

Rad u domu i na polju posve je mirovao.

Dana 10. travnja u 9 sati održana je sveta misa u kapelici u Jesenicama, kojoj su prisustvovali predstavnici mjesnih vlasti i mnogobrojno poćanstvo.

Narodu proćitani su zaključci obć.savjet. odbora i vatrogasnog društva.

Vatrogasni u odorama prisustvovali su svećanostima i svetoj misi.

2. SAMOBOR TRGOVIŠTE: Na dan 9. travnja 1942. izvještene su na svim kućama Državne zastave. Od 16 do 18 sati održali su obć. savjetodavni odbor, te sva društva u Samoboru svećane sjednice na kojima su stvoreni zaključci što će se u drugoj godini oslobođenja iz-

Slika 7: Poroćilo o praznovanju prve obletnice ustanovitve NDH v kotarju Samobor. Med drugim se omenja, da je vodstvo obćine Bregana 9. aprila 1942 sklenilo pridobiti zemljišće za novo šolo.

»Poglavniku Nezavisne Države Hrvatske dru Antí Paveliću, Zagreb.

Stanovnici Bregane, Obrežja, Jesenica, Nove Vasi i Breganskog sela ushićeni što su došli u sklop Nezavisne Države Hrvatske i pod okrilje dičnog Poglavnika, kliču iz dna srca:

Za dom spremni!«

Brzjav ministru vanjskih poslova dru Mladenu Lorkoviću glasi:

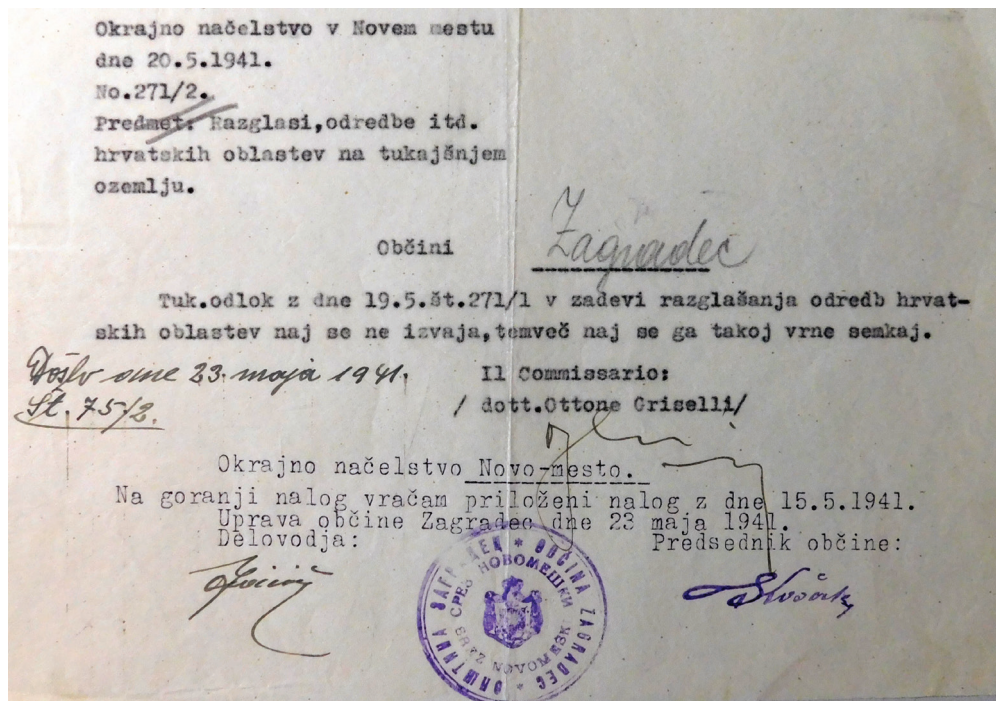
»Stanovnici sela Bregane, Obrežja, Jesenica, Nove Vasi i Breganskog sela gospodine ministre zahvaljuju Vam najsrdačnije za Vaš trud i rad i oduševljenjem pozdravljaju svoga ministra vanjskih poslova

Za dom spremni!«

Kako saznajemo, u svrhu olakšanja upravne, carinske i financijalne službe na no om području, koje nam je pripalo, bit će osnovana nova općina vjerojatno sa sjedištem u Bregani. ošto je susjedna općina Podvrh vrlo velika (oko 12.000 stanovnika), odcijepit će se možda od nje nekoliko sela i pripojiti novoj općini.

Slika 8: Priključene vasi se zahvaljuju Paveliću in Lorkoviću za priključitev k NDH.

Ustaški režim je imel željo po še več slovenskega ozemlja. Na te podatke se naleti v različnih virih. Med drugim npr. v fondu okrajnega glavarstva Novo mesto, kjer sta ohranjena dva dokumenta, povezana z občino Zagradec. V prvem dokumentu je okrajno glavarstvo opozorilo občino naj različne hrvaške odredbe (verjetno iz kakšnih razglasov) ne izvajajo in dokazila pošljejo na okrajno glavarstvo. Drug dopis pa je dvojezično sporočilo visokega komisarja Graziolija, da je po nalogu komandanta II. armade prepovedano na zasedenem ozemlju razširjati kakršnekoli naredbe, izdane s strani hrvaških oblasti.²⁸

Slika 9: Dopis Okrajnega glavarstva Novo mesto občini Zagradec o razglašanju hrvaških naredb.

Zaradi spremembe državne meje je bilo treba urediti še nekaj drugih upravnih zadev. Nekaj besed bomo namenili šolski in cerkveni upravi. Za otroke iz zasedenih slovenskih vasi, brez Čedma, so se v začetku leta 1942 odločili, da bodo hodili v šolo v Lugu. Sklep so z odlokom potrdili 18. marca 1942.²⁹ To je bila neke vrste začasna rešitev, saj je bila v načrtu šola za te vasi v Bregani.³⁰ Šola v Bregani je bila potem ustanovljena

28 Arhiv Republike Slovenije, Okrajno glavarstvo Novo mesto 1941–1945.

29 Narodne novine št. 72, 30. marec 1942.

30 Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo nastave Nezavisne države Hrvatske, škatla 1181, mapa 409, OŠ Lug.

15. maja 1942.³¹ Med gradivom je ohranjeno dopisovanje med ministrstvom in kotarsko upravo v Samoboru glede potreb in možnosti za novo šolo. Poleg slovenskih vasi so šolski okoliši sestavljale še nekatere hrvaške vasi. Pouk je, seveda, potekal v hrvaškem jeziku.

Iskaz

svih obvezanika i polaznika, koji bi polazili novo otvorenu školu u Bregani

Naslov		a) Iskaz svih obvezanika, koji bi polazili svaku školu														b) Iskaz svih obvezanika, koji bi polazili produžnu školu														Ukupno pod a, b			
		I r		II r		III r		IV r		Svega		V r		VI r		VII r		VIII r		Svega													
		m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž	m	ž				
Po mjestu i narodnosti	Samokralj	14	16	30	10	11	21	11	16	27	10	8	18	45	51	96	19	16	35	-	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35	64	67	131
	Ukupno	14	16	30	10	11	21	11	16	27	10	8	18	45	51	96	19	16	35	-	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35	64	67	131
	Hrvati	3	8	11	7	2	9	1	4	5	3	2	5	14	16	30	5	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	7	2	9	19	18	37
	Slovenci	11	8	19	3	9	12	10	12	22	7	6	13	31	35	66	14	14	28	-	-	-	-	-	-	-	-	14	14	28	45	49	94
	Ukupno	14	16	30	10	11	21	11	16	27	10	8	18	45	51	96	19	16	35	-	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35	64	67	131
Polaznici iz okoline (sela)	Bregansko Selo	4	2	6	-	1	1	2	1	3	2	1	3	8	5	13	3	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	5	11	7	18
	Obrežje	2	1	3	-	4	4	2	4	6	2	3	5	6	12	18	4	5	9	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9	10	17	27
	Mora Vas	4	1	5	3	1	4	2	1	3	2	-	2	11	3	14	3	2	5	-	-	-	-	-	-	-	-	3	4	7	14	5	19
	Jesenice	1	4	5	-	3	3	4	6	10	1	2	3	6	15	21	4	5	9	-	-	-	-	-	-	-	-	4	5	9	10	20	30
	Bregana	3	8	11	7	2	9	1	4	5	3	2	5	14	16	30	5	2	7	-	-	-	-	-	-	-	-	5	2	7	14	18	32
	Ukupno	14	16	30	10	11	21	11	16	27	10	8	18	45	51	96	19	16	35	-	-	-	-	-	-	-	-	19	16	35	64	67	131

U Luču, dne 15. siječnja 1942. g.

Upravnik škole:
Miroslav Bugar

Slika 10: Statistika šolobveznih otrok škole v Bregani, 15. januar 1942.

Od 131 je bilo 94 Slovencev in 37 Hrvatov.

31 Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo nastave Nezavisne države Hrvatske, skatla 1374, mapa IV 2996, Bregana.

ŠKOLSKE VIESTI

Naredbom ministarstva nastave broj 22055 od 20. ožujka 1942. odobreno je otvaranje tečaja za nepismene domobrane u zrakoplovnoj školskoj pukovniji u Petrovaradinu, kotarska oblast Hrvatski Karlovci.

Naredbom ministarstva nastave broj: 22.306 od 18. ožujka 1942. pripojena su sela Bregana, Bregansko Selo, Obrežje, Jesenice i Nova Vas, kotar Samobor, u školsku općinu Lug, kotar Samobor.

Naredbom ministarstva nastave broj: 16.294 od 24. ožujka 1942. otvoren je na Državnoj mješovitoj pučkoj školi u Selnici, kotar Donja Stubica, treći i četvrti razredni odjel.

Naredbom ministarstva nastave broj: 15.247 od 17. ožujka 1942. osnovana je nova školska općina u Bučju, kotar Djakovo, za državnu mješovitu pučku školu s jednim razrednim odjelom.

Slika 11: Objava sklepa o uključitvi slovenskih vasi
v šolski okoliš Lug v takratnem uradnem listu.

Cerkveno vprašanje ni pomembno le zaradi opravljanja bogoslužja in opravljanja zakramentov. Pravzaprav je bilo treba urediti cerkveno službo ravno zaradi podeljevanja zakramentov. S podeljevanjem zakramentov je namreč povezano tudi vodenje matičnih knjig. Slednje pa je cerkev vodila tudi za potrebe države.

Cerkveno vprašanje je bilo treba rešiti tudi zaradi izpraznjenosti mesta župnika v župniji Velika Dolina. Župnik v Veliki Dolini je bil Janez Gnjezda. Nemci so kmalu po okupaciji začeli izseljevati domačine. Gnjezda se je odločil iti s svojimi farani v Rottesluh v Nemčijo. Kmalu se je vrnil preveriti nekatere stvari v župniji Velika Dolina. Obveščen je bil o raznih sumničenjih, po nasvetu se je vrnil v Nemčijo, kjer je konec leta 1944 za

posledicami nesreče tudi umrl.³² Podrobne določitve, kako hitro se je Gnjezda prvič vrnil iz Nemčije in kdaj je potem zopet odšel tja, ne moremo ugotoviti. Posredno lahko ugotovimo, da je bil septembra v svoji župniji. V skeniranih matičnih knjigah župnije Samobor, ki jih hrani Hrvatski državni arhiv, lahko pri vpisu krsta 19. septembra 1941 najdemo Gnjezdo podpisanega kot župnika, ki je opravil obred.³³ Omenjeno delovanje Gnjezde in tudi omenjeni krst sodijo v čas, ko se je dejansko cerkveno upravljanje nad omenjenimi vasmi šele urejalo.

Prenos jurisdikcije nad slovenskimi vasmi na župnijo v Samoboru in s tem vključitev v zagrebško nadškofijo, vsaj na ravni aktivnosti na terenu, so dokazljive z ohranjenim arhivskim gradivom v arhivu zagrebske nadškofije. Generalni vikar zagrebske nadškofije Franjo Salis-Seewis je 14. septembra 1941 pisal župniku v Samoboru Juraju Kocijančiču. Salis-Seewis je Kocijančiča obveščal, da so k njegovi župniji priključene slovenske vasi.³⁴ Ker je šlo za prenos jurisdikcije med dvema škofijama, je zagrebški generalni vikar pisal tudi ordinariatu v Ljubljano. V dopisu 16. septembra je zapisal, da so „*sela Jesenice, Obrežje, Nova vas, Bregansko selo od župe Velika dolina pripala Nezavisnoj državi Hrvatskoj*“. Ljubljanskemu ordinariatu je pojasnil, da so omenjene vasi najbližje župniji Samobor in da so tamkajšnjega župnika zadolžili za duhovno oskrbo v teh vaseh. Salis-Seewis je ljubljansko škofijsko pisarno zaprosil, naj izda potrebne jurisdikcije za župnika v Samoboru, ali katerega drugega duhovnika, ki bi mu poverili to delo.³⁵ Nadškofijski arhiv v Ljubljani v gradivu župnije Velika Dolina hrani koncept odgovora ljubljanske škofije na zagrebško prošnjo. Ljubljanski škofijski urad je z datumom 26. septembra 1941 sestavil dopis s pooblastilom, ki jurisdikcijo nad omenjenih vasi, prenaša na nadškofijo v Zagrebu.³⁶

Teden dni po pisanju generalnega vikarja Salis-Seewisa je v nedeljo, 21. septembra 1941, župnik Juraj Kocijančič obiskal omenjene vasi. Dva dni kasneje je o svoji poti napisal poročilo in ga poslal na škofijski ordinarijat v Zagreb. Kocijančiču se je pri obisku zasedenih vasi pridružil tudi predstavnik občine Samobor. Kocijančič se je z vaščani srečal v kapeli sv. Magdalene na Jesenicah in jim pojasnil spremembe. Zbrane je pozval, naj izmed sebe izberejo posameznike, ki bi mu kot cerkveni odbor pomagali pri delu. Zapisal je, kakšno delo je imel v mislih. Predvsem je imel v mislih skrb za versko življenje, tj. dogovarjanje za maše, podeljevanje zakramentov, kjer je posebej izpostavil krst. V svojem poročilu je Kocijančič omenil, da je bil omenjenega dne z njim tudi slovenski frančiškan Vladimir, ki je vodil mašo. Zapisal je, da je omenjeni Vladimir Slovenec iz Brežic, ki se je zatekel

32 Pust, Reven, in Slapšak, *Palme mučeništva*, 165. Zapis v omenjeni knjigi ne navaja, od koga je Gnjezda dobil informacije o sumih, za kakšne vrste sume je šlo, niti kdo mu je svetoval, naj se umakne.

33 Hrvatski državni arhiv, Matične knjige Samobor DVD 387 (ZM-34C/1213), R 1934-1942, P 1921-1942.

34 Nadškofijski arhiv Zagreb, dokument št. 15693/1941.

35 Dopis se nahaja v okviru dokumenta 15693/1941. Gre za rokopis, verjetno je avtor sam generalni vikar, na kar lahko sklepamo iz pisave na drugih dokumentih. Omenjeni dokument ni podpisan in je verjetno koncept.

36 Nadškofijski arhiv Ljubljana Koncept pisma, NŠAL 10, Škofijski arhiv Ljubljana – župnije, Velika Dolina, št. 3565/1941.

v samostana v Samoboru.³⁷ Za potrebe tekočega vodenja matičnih knjig je Kocijančič zapisal, da bi bilo nujno pridobiti ustrezne knjige in sezname. Težava je nastala, ker so Nemci odtujili dokumentacijo. Kocijančič je verjetno v želji pomiriti vaščane izjavil, da bo frančiškan, morda je tu mislil na Vladimirja, lahko vsako nedeljo in ob praznikih imel mašo v kapeli sv. Magdalene. Da bi to lahko potekalo, bi morali vaščani zagotoviti prevoz in prehrano. Frančiškan bi lahko tudi krstil otroke, če bi starši tako želeli.

V neroden položaj pa spravlja Kocijančiča zadnji del njegovega dopisa. V razmišljanju se je podvrigel velikohrvaški ideologiji. Razmišljal je, da bi v začetku maše lahko potekale v slovenskem jeziku in po slovenskem obredniku. Bodoči razvoj pa bi bil odvisen od navodil oblasti. Opozoril je tudi na načrte za ureditev šole. Otroke iz slovenskih vasi bi bilo treba vključiti v neko šolo, saj te sedaj niso imeli. „*Držim da je potrebno, da kadkada pođe u Jesenice koji naš domaći svećenik na mjesto o. franjevca Vladimira, da se po malo priuče na hrvatski jezik.*“ Na koncu je obvestil zagrebški ordinariat, da naj bi bilo vernikov kakšnih 800.³⁸

Po zaslugi prispevka Marije Čipić Rehar lahko ugotovimo, kdo je bil omenjeni Vladimir. Kocijančič razen tega, da omenja, da je Slovenec in frančiškan in samostana v Samoboru, več ni zapisal. Izostal je tudi priimek. Vendar je bilo tu Kocijančičevo omenjanje Vladimirjevega izvora napačno oz. podrobnosti očitno ni poznal. Res je, da so Nemci frančiškane iz samostana v Brežicah nagnali do meje z NDH in ti so se zatekli k sobratom v Samobor. Čipić Reharjeva v svojem članku ne omenja kakšnega frančiškana Vladimirja v samostanu v Brežicah. Objavila je seznam slovenskih frančiškanov in v njem najdemo Vladimirja Bobeka iz Svete Trojice v Slovenskih Goricah. Nemci so frančiškane iz slovenskih samostanov pregnali na Hrvaško, v Slavonsko Požego. Od tu so šli v različne samostane, med drugim tudi v Samobor.³⁹

Pregledovanje vpisov v matični knjigo župnije Samobor dokazuje, da je bil Bobek zagotovo v samostanu v Samoboru. Dokaz v matični knjigi je podpis župnika oz. osebe, ki je opravil obred. Vladimir Bobek je tako 19. maja 1942 vodil pogreb Helene Zobarič iz Nove vasi, ki je zaradi bolezni umrla dva dni pred tem. Na isti strani v matični knjigi umrlih je tudi zapis smrti nekajmesečnega Ivana Štampeka. Vladimir Bobek ga je pokopal 28. maja 1942.⁴⁰

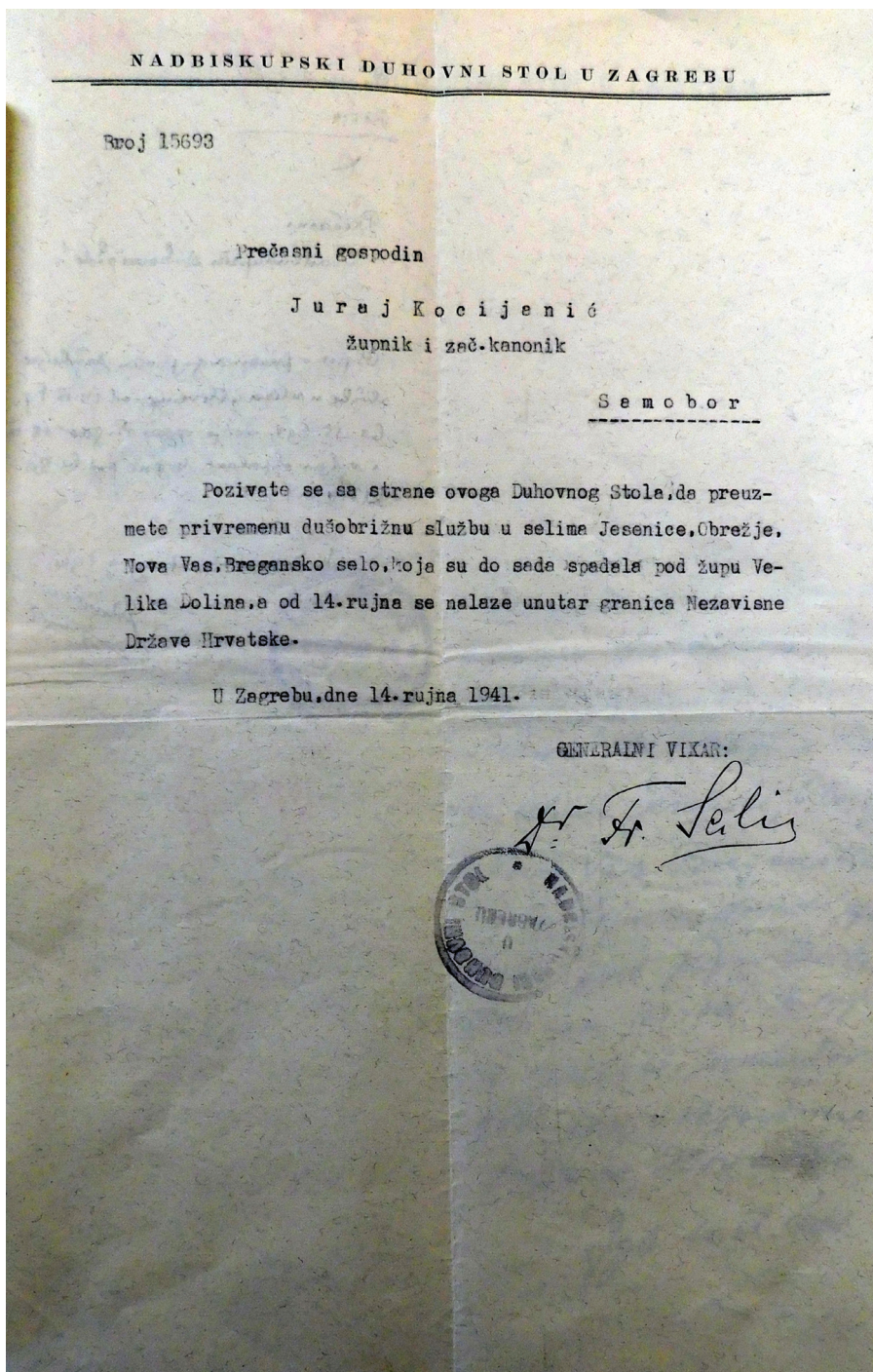
Pogreb je bil najpogostejši razlog, da je duhovnik prišel v slovenske vasi. V matične knjige župnije Samobor so za vojni čas v knjige umrlih vpisani tudi pokojni iz teh vasi. Pri vpisu podatkov o pokojniku se zapisuje tudi vzrok smrti. V vojnem času smo pri pregledovanju še posebej pozorni na zapise vzroka smrti pri civilnem prebivalstvu. In za omenjene vasi se v matičnih knjigah najde kar nekaj podatkov o nasilni smrti. Zapis v matični knjigi je seveda

37 Frančiškanski samostan v Brežicah so Nemci ob okupaciji aprila 1941 zaprli, del samostana in cerkve Antona Padovanskega pa porušili. Na tem mestu je bila potem nemška gimnazija. Čipić Rehar, Frančiškani v kolesju političnih sistemov v 20. stoletju, 123.

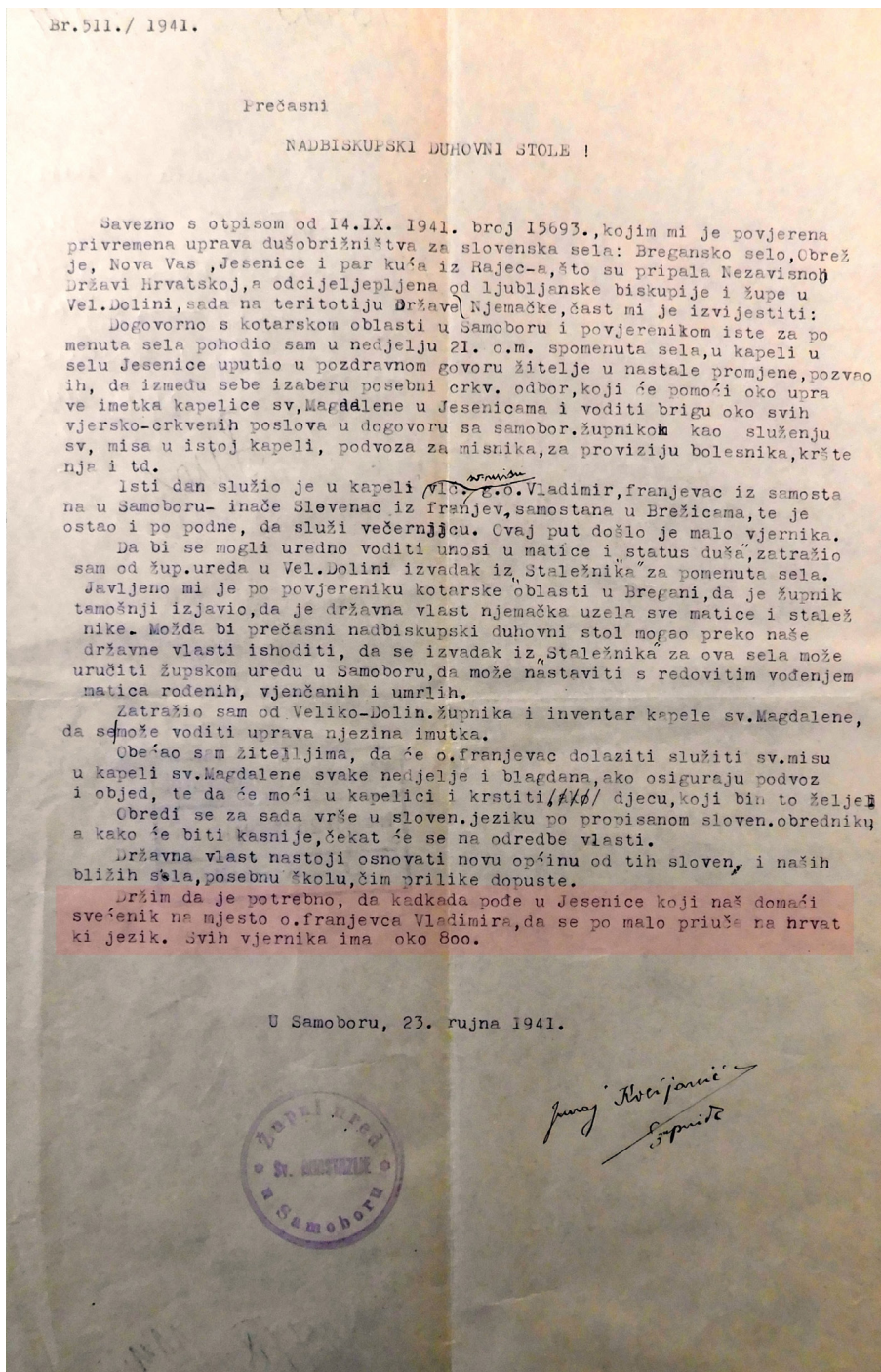
38 Nadškofjski arhiv Zagreb dokument št. 15693/1941.

39 Čipić Rehar, Frančiškani v kolesju političnih sistemov v 20. stoletju, 124.

40 Hrvatski državni arhiv, Matične knjige Samobor DVD 388 (ZM-34C/1215), U 1928-1942, P 1921-1942, posnetek M05817087.

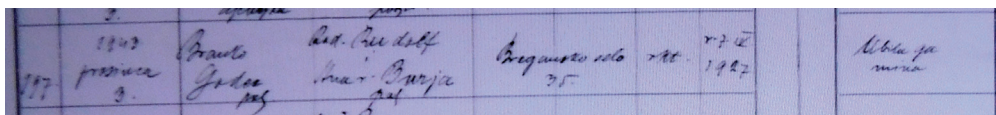

Slika 11: Dopis nadškofijskega urada Zagreb župniku Kocijaniću o prevzemu slovenskih vasi.

Slika 13: Kocijančičevo poročilo. Zadnji del besedila označil Bojan Balkovec.

suhoparen podatek, drugo plat zgodbe, sploh če gre za tragično smrt nedolžnega civilista v vojni, pa so nam dale izpovedi sorodnikov pokojnih. Alojz Godec nam je na mestu dogodka povedal, kako je življenje izgubil njegov šestnajstletni brat Branko, ki je ob meji pasel živino.⁴¹

Slika 14: Vpis smrti Branka Godca v matični knjigi. Kot vzrok smrti napisano „Ubila ga mina“.

Večina civilnih žrtev na meji je bila posledica želje posameznikov, da bi opravili neko delo, s čimer bi svoji družini olajšali življenje v vojni. In to je mnogokrat pomenilo, da so kmetje npr. želeli le obdelovati svojo zemljo. Takšna je tudi žalostna zgodba Franca Gajskega. Njegov istoimenski oče je z njegovo mamo in prijateljem v grapi ob Ponikovskem potoku pripravljaj kolje za vinograd in ga poskušal prenesti čez mejo. Franc Gajski (starejši) je ženo poslal v potok po vodo, da bi se odžejala. Njegov prijatelj je med tem stopil na mino, ki je eksplodirala, in prijatelja takoj usmrtila, Franca Gajskega pa smrtno ranila. Žena se je uspela vrniti do moža in prijatelja in mož ji je umrl v naročju. Naš pripovedovalec Franc Gajski (mlajši) se je rodil mesec in pol po tem dogodku. Mama je bila z njim noseča, ko je moža in njegovega očeta ubila mina.⁴² Podobno tragično zgodbo je doživela družina Žurko v Kamencah. Decembra 1942 so Nemci tik pod hiše postavili žično ograjo na meji z NDH. Mejo so tudi zaminirali. Ivan Žurko in Alojz Kovačič sta 6. decembra 1942 umrla zaradi mine.⁴³ Smrt zaradi min je grozila tudi po koncu vojne. 19. maja 1945 so pokopali devetletnega Franja Zobariča iz Nove vasi, ker ga je ubila mina.⁴⁴

Okupatorji so postavili meje, kar je povzročilo prebivalstvu najrazličnejše težave, ki so bile povezane z omejitvami pri prehajanju meja. Okupator je mejo nadzoroval in omejeval promet. Nadzor se je vzpostavil takoj, torej že tudi na demarkacijski črti, vzpostavljeni aprila 1941, in je veljala do junija 1941. Posamezniki so morali zaradi različnih opravkov potovati takoj, ko so se končale vojaške operacije, povezane z okupacijo. Za prehajanje demarkacijske črte je bilo potrebno dovoljenje, saj je šlo za prehajanje med ozemljema, ki sta bila pod nadzorom različnih držav. Ohranjene so dovolilnice, ki so jih organi oblasti izdajali posameznikom, da so lahko prešli mejo. V fondih Dolenjskega muzeja Novo mesto je shranjena dokumentacija o Leonu Korošču. Slednji je bil sodni uradnik, ki je konec maja 1941 zaradi družinskih obveznosti želel potovati

41 Alojz Godec, *Brata je ubila nemška obmejna mina*.

42 Franc Gajski, *Rodil sem se po očetovi tragični smrti*.

43 Antonija Erklavec, *Brata je ubila nemška obmejna mina*.

44 Hrvatski državni arhiv, Matične knjige Samobor ZM 34H/075 I 1913-1947, R 1912-1948, U 1912-1944, U 1936-1949, posnetek M05817157.

iz Kostanjevice v Novo mesto, skoraj zagotovo prek nadzorne točke pri potoku Bajer blizu Cikave. V omenjenih dveh mesecih začasne zasedbe je bila Kostanjevica pod nemško okupacijo. Nemci pa so bili v Novem mestu le kratek čas, nato so ga prepustili Italijanom. Leon Korošec bi tako na poti iz Kostanjevice pri Cikavi prečkal začasno nemško-italijansko mejo. Občinski urad v Kostanjevici je 15. maja poslal na okrajni urad v Krško dopis, da je treba Korošču izdati potni list za pot v Novo mesto in povratak v Kostanjevico. Že naslednji dan so iz Krškega poslali dovolilnico, ki je veljala za obe smeri. Korošču so izdali dovoljenje, ki pa je bilo časovno omejeno, saj je veljalo le od 18. do 20. maja 1941.⁴⁵

Kasneje so bile prepustnice potrebne tudi za gibanje znotraj Ljubljanske pokrajine. Veljavnost prepustnic je bila različna od nekaj dni do nekaj mesecev. Kasneje so bile prepustnice potrebne tudi za potovanje znotraj Ljubljanske pokrajine. Prepustnice so imele različno veljavnost. Primeri prepustnic so na priloženih fotografijah.

Ko so bile junija vzpostavljene stalne meje, razen nekaj manjših kasnejših sprememb, so bili vzpostavljeni mejno prehodi na železnici in na cestah. V dolini Mirne, kjer teče železniška proga Trebnje–Sevnica je bil železniški mejni prehod. Zadnja postaja na nemški strani je bila Jelovec. Železniško progo je meja sekala v bližini postaje Tržišče. Pomembnejše ceste, ki so prečkale državno mejo, so bile iz Trebnj proti Sevnici in Novega mesta proti Krškemu. Seveda pa je bila tu še množica lokalnih cest, kjer so domačini želeli prehajati mejo zaradi vsakodnevnih potreb. Kmetje so želeli prečkati mejo zaradi obdelovanja zemlje, delavci pa zaradi odhajanj na delovno mesto. V mnogih primerih so kmetje opustili obdelovanje njiv na drugi strani meje, saj je bilo prehajanje meje prepovedano ali vsaj izjemno oteženo. Družinsko izkušnjo je z nami delil Jože Jankovič s Kostanjevice.⁴⁶ Podobno težavo s preходом meje je imel Janez Kuntarič iz Kostanjevice. V nedatiranem dopisu je prosil, naj se njemu, njegovi soprogi Ivani in njunim otrokom Mariji, Ljudmili, Jožefi in Ivani dovoli prehod v Nemčijo prek mejnega prehoda Veliko Mraševo. Kuntarič je navajal, da ima onstran meje v občini Cerklje pri vasi Črešence (Črešnjice pri Cerkljah) njive, kjer rasteta koruza in krompir. Pod njegovo vlogo je nečitljiv zapis. Nekega drugega dokumenta, povezanega z njegovo vlogo, v arhivu nismo našli. Tako ne moremo vedet, kaj se je zgodilo z obdelovanjem in pridelkom. Lahko sicer ugibamo in sklepamo iz zapisa, kaj se je dogajalo. Velika verjetnost torej je, da je bil zapis iz leta 1941. Vse do junija omenjenega leta sta bila tako Kostanjevica kot Cerklje okupirani s strani Nemcev. Torej obstaja možnost, da je Kuntarič z družino brez težav posadil krompir in posejal koruzo. Ko pa se je dokončno postavila meja, je bila Kostanjevica na italijanski strani, Črešnjice pa na nemški, in na pot od doma do njive je padla meja z vsemi svojimi problemi.⁴⁷

45 Dolenjski muzej Novo mesto, Osebni dokumenti. Mapa Leon Korošec.

46 Jože Jankovič, *Dotik z mejo je bil smrtonosen*.

47 SI AS 1834 Okrajno glavarstvo Novo mesto 1941–1945. Vloga Janeza Kuntariča, Kostanjevica na Krki 46.

Stadtamt Landstrass

Landstrass, den 16. 5. 1941.

Bestätigung.

Es wird bestätigt das Herr *Korosetz Leon geb. 1906*
 wohnhaft *Landstrass* zuständig in der Stadtgemeinde
 Landstrass in folgenden Angelegenheiten nach *Rudolfswerth - Halben*
 reisen muss:
In wichtigen Familienangelegenheiten

Die Ausstellung eines Passierscheines wird daher obingen
 Stadtamte befürwortet.

Der Sekretär: *Palitz* Der Bürgermeister-Stellvertreter: *W. J. J.*

Der politische Kommissar in Rann
 Der Brauftragte
 für die allgemeine Verwaltung
 in Gurkfeld

Gurkfeld, den 16. 5. 1941.

Passierschein

Korosetz Leon 1906
 Verichsseskultet
 Beruf wohnhaft in Landstrass
 ist berechtigt die deutsch-italien. Grenze zu überschreiten.
 Dieser Passierschein gilt sowohl für die Hin- als auch für die
 Rückreise.

Grund : *Dringende Familienangelegenheiten*
 Giltig : 18. - 20. V. 1941.

 Reg. Ob. Insp. *M.*

Slika 15: Prepustnica Leona Korošca.

Papirami, prosimo, za
 prestop meje Velike Mrašice,
 — za obdelovanje njiv in trav-
 nika ki se v občini Lerkle, vasi
 Lese, v kraj krtkaj, in njego-
 vih podelkov v paragrafa in
 kroga in ja krtke. Obdelava-
 nje se podelje, Kuntariča Janez,
 Ivana čena, Marija, Ljudmila,
 Jozefa, Juna, njegovi otroci,
 Kostančica na Krtki

Obdelava njiv in travnikov
 na meji med Nemčijo in Italijo

Slika 16: Prošnja Janeza Kuntariča za prehajanje meje zaradi obdelovanja njiv.

Poleg funkcije varovanja meje je imel sistem stražnih stolpov tudi funkcijo nadzora nad sosednjim ozemljem. Nemci so mejo na svoji strani, tako proti Italiji kot proti NDH, začeli utrjevati. Na meji so postavljali zaščitno ograjo iz bodeče žice. Vsakih nekaj sto metrov je bil zgrajen stražni stolp, ki jim je omogočal nadzor meje in sočasno tudi nadzor na sosednjem ozemljem. Nemci so stražne stolpe postavili na vsej meji med z Italijo, od Spodnjega Vrsnika v bližini Žiri, kjer se je meja med Nemčijo in Italijo odcepila od rapalske meje in

šla kot meja med Ljubljansko pokrajino in Nemčijo proti vzhodu, vse do tromejne⁴⁸ točke med Nemčijo, Italijo in NDH. Od tam je dalje so stražne stolpe postavili tudi še po meji z NDH nekako do točke, ko se je meja z Gorjancev spustila na ravnico ob Savi v bližini Nove vasi pri Mokricah.⁴⁹ Podobno so utrjevali tudi mejo proti NDH ob Sotli.

Državne meje med Nemčijo, Italijo in NDH niso bile edina ovira za gibanje prebivalstva. Italijani so v Ljubljanski pokrajini utrjevali pomembne točke zaradi njihovega strateškega pomena. Pomembne strateške točke so bila tudi posamezna naselja. Italijani so določena naselja utrjevali na pomembnih točkah v kraju. Pogosto so bile to večje hiše, kot npr. župnišča, in točke ob komunikacijah. Predvsem komunikacije so imele posebno mesto, saj so bile za vojsko bistvenega pomena. In prav zaradi tega so bila komunikacije zanimive tudi za odporniško gibanje, saj je z napadom na komunikacije lahko okupatorja še posebej močno prizadela. Zelo izstopajoč vojaški ukrep pa je bila ožičenje celotnega naselja. To je bila tudi v evropskem smislu izstopajoče. Najbolj znano ožičeno mesto je Ljubljana, ki pa zdaleč ni bila edina. Ožičena je bila tudi dolenjska prestolnica Novo mesto, pa tudi Šentjernej in še nekaj drugih krajev, ne le na Dolenjskem ampak tudi v Beli krajini. Italijani so celotne kraje ožičili zaradi lažjega nadzorovanja. S tem, ko so nek kraj v celoti ožičili, so lažje nadzorovali gibanje prebivalcev. Gibanje so sicer nadzorovali na cestah, ki so vodile v kraj, vendar pa vemo, da seveda ceste niso edine, kjer se da priti v kraj in iz njega. Zato torej popolne blokade naselij. S to blokado in nadzorom prebivalstva niso želeli zgolj vedeti, kdo se kje giblje, predvsem so želeli onemogočiti pretok oseb in blaga, kar je bilo pomembno za odporniško gibanje, ki določenih svojih aktivnosti ni moglo opraviti drugje kot v nekem kraju z določeno infrastrukturo. To zapiranje krajev v žico je seveda prebivalcem otežkočalo normalno življenje, saj je npr. kmetom iz okolice onemogočala oz. zelo otežkočila pot v mesto za prodajo pridelkov. Oviral je seveda tudi pretok delovne sile iz okolice na delo v mesto. Žične ovire so bile potegnjene po celotni dolžini okoli naselja. Na pomembnih točkah, predvsem spet ob komunikacije pa so bili postavljeni bunkerji, kot je bil to primer v Novem mestu ob cesti, ki gre proti Beli krajini. Na posestvu družine Škerlj so bili kar trije bunkerji. Dva sta bila že odstranjena, ostanki enega pa so še vidni.⁵⁰ Na drugi lokaciji v Novem mestu so na enem od nekdanjih bunkerjev po vojni zgradili električni transformator.⁵¹ Ob cesti proti Dolenjskim Toplicam pa se je ohranil bunker iz kasnejšega dela vojne.⁵² Pomembno utrjeno mesto je bilo tudi na Marofu,⁵³

48 *Tromeja NDH Nemčija Italija.*

49 *Franc Gajski, Pohod po okupacijski meji nemčije in NDH.*

50 *Borut Škerlj, Trije bunkerji.*

51 *Blaž Štangelj, Transformator na bunkerju.*

52 *Rudolf Sever, Judita Podgornik Zaletelj, Protitankovski bunker v Novem mestu.*

53 *Judita Podgornik Zaletelj, Marof.*

v Ragovem⁵⁴ in Žibertovem hribu,⁵⁵ kjer lahko najdemo različne ostanke, ki so lahko še vidni, ali pa nam jih pokažejo LIDAR-posnetki.

Slika 17: Lokacije bunkerjev na posestvu Škerlj v Novem mestu. Objekta ob cesti sta bila odstranjena ob rekonstrukcijah hiše in gospodarskega poslopja. Ostanke levega bunkerja na travniku so še vidni. Vir Atlas okolja.

⁵⁴ Judita Podgornik Zaletelj, *Obris nekdanje utrdbe*.

⁵⁵ Judita Podgornik Zaletelj, *Žibertov hrib*.

Šentjernej je bil tudi ožičen. Italijani so kraj obdali z dvema obročema bodeče žice in bunkerjev. Prvi obroč je obsegal središče kraja, drugi je potekal po obrobju. V središču kraja so imeli tudi topovsko baterijo, s katero so obstreljevali partizanske položaje na Gorjancih.⁵⁶ Kraj je bil za Italijane zelo pomemben, kar se na nek način vidi tudi na fotografiji z dneva mlačve. Na stavbah visijo italijanske zastave in viden je portret Benita Mussolinija.⁵⁷ Južno od Šentjerneja je potekala tudi italijanska obrambna linija proti Gorjancem, prav tako zgrajena iz bunkerjev in bodeče žice ter zavarovana s strelskimi jarki. Več o tem preberite v prispevku Blaža Štanglja.

Podroben opis postojanke Šentjernej so devet mesecev po italijanski kapitulaciji 22. 5. 1944 podali partizani v obveščevalnem centru XV. divizije. Pri podatkih o postojanki so zapisali, da je tam 180 do 200 belogardistov in da so zelo močno utrjeni z 21 velikimi in 38 malimi bunkerji.⁵⁸ Belogardistični bataljon pa je imel svojo postojanko od 15. 10. 1942 do 8. 9. 1943 v Dolenji Brezovici pri Šentjerneju. Na spominski plošči, vzdani na fasado njihove postojanke, lahko preberemo, da je bilo v njej mučenih 177 ljudi, med njimi pesnik Ivan Rob. Pobitih je bilo 39 ljudi.

Slovenija ima danes na meji s Hrvaško tudi bodečo žico. Način varovanja meje med Nemčijo in NDH z bodečo žico je na prvi pogled primerljiv z današnjo žico. A kot pravi Ljudmila Gramc, so bili Nemci sovražniki, danes si Slovenci in Hrvati nismo sovražniki, a nas ločuje bodeča žica.⁵⁹

Po kapitulaciji Italije je bilo ozemlje Ljubljanske pokrajine in tudi tisto slovensko ozemlje, ki je bilo po prvi svetovni vojni z rapalsko pogodbo priključeno Italiji, vključeno v Operacijsko cono Jadransko Primorje. Ozemlje je zasedla nemška vojska. V državnopravnem smislu pa je bilo ozemlje del fašistične Salojske republike. Meja med Nemčijo in Salojsko republiko je bolj ali manj ostala zavarovana in utrjena, kar so Nemci uporabljali kot oviro partizanskemu gibanju.

Viri in literatura

Viri

Alojz Godec, Brata je ubila nemška obmejna mina, https://youtu.be/KQJUM_S7FqY. Pridobljeno 15. februar 2021

Anton Stipanič, Vinceremo, videt ćemo, https://youtu.be/dmSKMLqAF_s. Pridobljeno 15. februar 2021

Anton Štih, Čelade so uporabljali za zajemanje gnojnice, <https://youtu.be/lpl1kRYnDwM>. Pridobljeno 15. februar 2021

⁵⁶ Janez Kuhelj in Tone Kovačič, *Topovi v Šentjerneju*.

⁵⁷ Dolenjski muzej Novo mesto.

⁵⁸ SI AS 1859 VII. Korpus, te.7, p.e 165.

⁵⁹ Ljudmila Gramc, *Mimo vasi so napravili mejo*.

- Antonija Erklavec, Brata je ubila nemška obmejna mina*, <https://youtu.be/rdthaAriUsc>. Pridobljeno 16. februar 2021.
- Arhiv Republike Slovenije,
SI 1834, Okrajno glavarstvo novo mesto 1941-1945.
SI AS 1859, VII. Korpus.
- Balkovec, Bojan, Peter Mikša, Dušan Nečak, Božo Repe, in Matija Zorn. *Italijansko-slovenska meja od Rapalla, prek Osima do danes (1920-2020)*, https://youtu.be/LcnwM_xr5c8. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Blaž Štangelj, Transformator na bunkerju*, <https://youtu.be/3jJAikHxUP4>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Bojan Balkovec, Bajer*, <https://youtu.be/j0eMH5cNnIg>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Bojan Balkovec, Nemški stražni stolp pri vasi Čedem*, <https://youtu.be/126rkqtt6kk>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Borut Škerlj, Trije bunkerji*, <https://youtu.be/hoY5OPwzY6s>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Dolenjski muzej Novo mesto, Fototeka.
Dolenjski muzej Novo mesto, Osebni dokumenti.
- Franc Gajski, Pohod po okupacijski meji Nemčije in NDH*, <https://youtu.be/H6ucnoJKNdk>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Franc Gajski, Rodil sem se po očetovi tragični smrti*, https://youtu.be/_ULqMVEtgk. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Gradivo za topografijo dolenjskih krajev za čas NOB 1941 – 1945. Dolenjski muzej Novo mesto.
Hrvatski državni arhiv,
Matične knjige Samobor.
Ministarstvo nastave Nezavisne države Hrvatske.
Ministarstvo orožanih snaga Nezavisne države Hrvatske.
Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne države Hrvatske.
Hrvatski narod.
- Ivica Žnidaršič, Rasno so nas pregledali, nato so nas 3. 11. 1941 izgnali*, <https://youtu.be/0Tr0myLaEsA>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Janez Kuhelj in Tone Kovačič, Topovi v Šentjerneju*, <https://youtu.be/MvfOjgxks2U>. Pridobljeno 16. februar 2021.
- Jože Jankovič, Dotik z mejo je bil smrtonosen*, <https://youtu.be/ciAlgV6LlsQ>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Judita Podgornik Zaletelj, Marof*, <https://youtu.be/vLavzyBM1ms>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Judita Podgornik Zaletelj, Obris nekdanje utrdbе*, <https://youtu.be/ZMb1NOnGgmc>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Judita Podgornik Zaletelj, Žibertov hrib*, https://youtu.be/Q4_ro-F5e08. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Ljudmila Gramc, Izgnali so nas v Šlezijo*, <https://youtu.be/fAoIwC9LMVs>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Marjan Zaman, Opazovalnica številka 4*, <https://youtu.be/OHzsbcZY4X4>. Pridobljeno 10. februar 2021.
- Nadškofijski arhiv Ljubljana, Škofijski arhiv Ljubljana – župnije, Velika Dolina.
Nadškofijski arhiv Zagreb.
Narodne novine.

- Nezavisna država Hrvatska Ministarstvo vanjskih poslova Međunarodni ugovori 1941*, <https://www.sistory.si/11686/34898>.
- Rafael Rafko Blažič, Marjan Zaman, *Prvotna okupatorska meja pri Tržišču*. https://youtu.be/JM8lf_7ZGeY. Pridobljeno 12. februar 2021.
- Rudolf Sever, Judita Podgornik, *Protitankovski bunker v Novem mestu*. <https://youtu.be/dSezwhV-qis>. Pridobljeno 15. februar 2021.
- Silvo Vene, *Strogo zastražena meja*, <https://youtu.be/uYoe-6wrSLw>. Pridobljeno 31. januar 2021.
- Tromeja NDH Nemčija Italija, <https://youtu.be/42gnQkp7n3E>. Pridobljeno 31. januar 2021.
- Viktor Miklič, *En krompir tri države*, <https://youtu.be/l8GD7FxmBUw>. Pridobljeno 31. januar 2021.
- Zvonimir Stimaković. Wikipedija, https://hr.wikipedia.org/wiki/Zvonimir_Stimakovi%C4%87. Pridobljeno 31. januar 2021.

Literatura

- Barić, Nikica. General August Marić: životopis jednoga hrvatskog časnika. V *Časopis za suvremenu povijest* 33, št. 2 (2001): 355–85. <https://hrcak.srce.hr/208498>.
- Čipić Rehar, Marija. Franciškani v kolesju političnih sistemov v 20. stoletju. V *Kronika* 2019, št. I (b. d.): 121–40. <https://kronika.zzds.si/kronika/article/view/368>.
- Zorn, Matija, Rok Ciglič, Primož Gašperič, Državne meje na ozemlju Slovenije med drugo svetovno vojno na podlagi kartografskega gradiva okupacijskih sil. V *Okupacijske meje v Sloveniji 1941–1945*, 193–222. Historia : znanstvena zbirka Oddelka za Zgodovino Filozofske Fakultete Univerze v Ljubljani 32. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, 2020. <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/>.
- Ferenc, Tone. *Fašisti brez krinke dokumenti 1941 – 1942*. Documenta et studia historiae recentioris 5. Maribor: Obzorja, 1988.
- Kitamura, Shuhei, in Nils-Petter Lagerlöf. Natural borders, https://editorialexpress.com/cgi-bin/conference/download.cgi?db_name=EEAMannheim2015&paper_id=1057.
- KS Tržišče v NOB*, Tržišče: ZZV NOV Tržišče, 1977.
- Mikuž, Metod. *Pregled zgodovine NOB v Sloveniji I–V*. Ljubljana: Cankarjeva založba, 1960.
- Pust, Anton, Zdravko Reven, in Božidar Slapšak. *Palme mučeništva: ubiti in pomorjeni slovenski duhovniki, redovniki in bogoslovci in nekateri verni laiki*. Celje: Mohorjeva družba, 1994.
- Repe, Božo. Diplomatsko razkosanje Slovenije med drugo svetovno vojno in določanje meja na terenu. *Zgodovinski časopis* 73, št. 1–2 (b. d.): 158–92. <https://zgodovinskicasopis.si/zc/article/view/390>.

Viri in avtorstvo slik

- Slika 1, Dolenjski muzej Novo mesto
- Slika 2, Arhiv projekta Okupacijske meje, © Geografski inštitut Antona Melika. Avtorji Rok Ciglič, Matija Zorn, Bojan Balkovec, Božidar Flajšman, Blaž Štangelj.
- Slika 3a, Arhiv projekta Okupacijske meje, © Geografski inštitut Antona Melika. Avtorji Rok Ciglič, Matija Zorn, Bojan Balkovec, Božidar Flajšman, Blaž Štangelj.
- Slika 3b, Arhiv Republike Slovenije, Okrajno glavarstvo Novo mesto 1941–1945.
- Slika 4, Arhiv projekta Okupacijske meje, © Geografski inštitut Antona Melika. Avtorji Rok Ciglič, Matija Zorn, Bojan Balkovec, Božidar Flajšman, Blaž Štangelj.

Slika 5, Hrvatski narod, 16. oktobar 1941, str. 4.

Slika 6, Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne države Hrvatske

Slika 7, Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo unutrašnjih poslova Nezavisne države Hrvatske.

Slika 8, Hrvatski narod, 17. september 1941, str. 8.

Slika 9, Arhiv Republike Slovenije, Okrajno glavarstvo novo mesto 1941-1945.

Slika 10, Hrvatski državni arhiv, Ministarstvo narodnog obrazovanja Nezavisne države Hrvatske.

Slika 11, Narodne novine 30. marec 1942, str. 2.

Slika 12, Hrvatski državni arhiv, Odjel nadbiskupskog arhiva u Zagrebu.

Slika 13, Hrvatski državni arhiv, Odjel nadbiskupskog arhiva u Zagrebu.

Slika 14, Hrvatski državni arhiv, Matične knjige župnije Samobor.

Slika 15, Dolenjski muzej Novo mesto. Osebni dokumenti. Mapa Leon Korošec.

Slika 16, Arhiv Republike Slovenije, Okrajno glavarstvo novo mesto 1941-1945.

Slika 17, Arhiv projekta.

On Occupation Borders in the Dolenjska Region

When Slovenia was divided among four occupiers, Dolenjska suffered the most. Other provinces mostly remained undivided and part of the territory of the same occupier. Dolenjska, however, was divided among the Germans, Italians and the Independent State of Croatia. The border was drawn by the Germans and moved 10 to 15 kilometers south of the Sava River for military, economic and transport reasons. By June 1941, the Germans also occupied territory across the demarcation line, which is also visible on the map at the beginning of the chapter. Borders were immediately established and moved to new national borders in June.

Residents needed passes to cross the border. They were necessary immediately, even during the temporary military administration that lasted until June 1941. Residents of the Ljubljana region that included Dolenjska also needed permits for traveling within the province territory. As part of the Ljubljana region, Dolenjska was annexed to the Kingdom of Italy on May 3, 1941, by the King's decree.

According to international agreements, the Germans left some villages in the east of Dolenjska and south of Brežice to the Independent State of Croatia. Said villages were incorporated in the newly established municipality of Bregana in September 1941 that included several Croatian villages. The church life in these villages was greatly affected. The Germans evicted the priests shortly after the occupation, as worship was banned in Germany. The villages that were annexed to the Independent State of Croatia had to regulate the manner of conducting masses and keeping the registers. Masses were occasional, and registers were kept in the parish of Samobor, which was annexed to said villages.

Shortly after the German occupation of parts of Dolenjska, the local population was gradually deported. Part of the territory between the Sava River and the state border was intended for Lebensraum. Part of these German settlers came from the territory around Kočevje, where they had lived for centuries, but the region was annexed to Italy during the war. In addition to them, Germans from elsewhere were to be settled.

The border was a major obstacle for the locals. It cut them from jobs, or in the case of farmers, from their land. These lands were mostly uncultivated since border crossing was restricted, in addition to difficulties in transferring goods from one country to another.

In addition to the state border, the erection of various military facilities around the area was also a hindrance for the locals. The Italians surrounded Novo mesto and Šentjernej with barbed wire. In many other places, individual houses were cordoned off with barbed wire, fortified and equipped with bunkers. The locals who lived in these houses were evicted.